

12. Artists support Ukraine. URL: <https://artistsupportukraine.today>

13. DocuDays UA: War Archive. URL: <https://docudays.ua/eng/2024/program/arkhiv-viyni/>.

Гаврилович Сергій Миколайович

аспірант

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

м. Київ, Україна

havrylovych@gmail.com

АРТЕФАКТИ З УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ

ЯК АРТОБ'ЄКТ З КУЛЬТУРОЛОГІЧНИМ КОНТЕКСТОМ

(НА ПРИКЛАДІ ІНСТАЛЯЦІЇ SENSITIVE CONTENT)

Важлива ознака феномену мистецтва – відображення у художньому творі як індивідуальних емоцій автора, так і колективної рефлексії соціуму на інтерпретовану реалію. Тобто автор твору є своєрідним вісником власної та групової реакцій на стан чи подію, що зображені ним на площині або у просторі.

Серед низки класичних жанрів мистецтва окремішне місце займає батальний жанр, який ілюструє безпосереднє поле битви, напружені моменти звитяги чи поразки, трагічні хвилини кінця життя, жахіття смерті та безглуздість руйнацій усього внаслідок війни, або ж свідчить про це опосередковано через фронтові артефакти: трофеї та інші предмети, що мають «свою історію» участі у війні. Такі твори особливо загострюють увагу на усвідомленні цінності життя, але водночас оспівують посвяту його задля здобуття перемоги над ворогом-чужинцем, який прийшов знищувати рідний

край. На тлі воєнної катастрофи увиразнюється глорифікація боротьби народу, який відстоює свої цінності.

Тема війни в українському мистецтві вкотре набула гострої актуальності внаслідок агресії росіян з 20 лютого 2014 р., а особливо після 24 лютого 2022 р., коли ворог розв'язав повномасштабне вторгнення в Україну. Митці стали потужними інформаторами про ці воєнні реалії, щоб світова спільнота об'єктивно знала про криваве нищення українського народу, чисельні руйнації нашої держави. Важливим простором, де проголошуються рефлексії таких подій, є художні експозиції [4].

Для вивчення сучасних процесів репрезентації предметів, пов'язаних з російсько-українською війною, особливу увагу звертають виставки, на яких демонструються артефакти з фронту та прифронтових територій [6; 3]. Окремий експозиційний напрям займають предмети, привезені із гарячих точок бойових дій, зокрема двері, понівечені ударами ракет або кулями, гільзи артилерійських снарядів, каски, ящики з-під набоїв, знамена тощо, які зазвичай згодом довершені художньою ідеєю митця [2; 7].

Мета праці – виявлення культурологічних особливостей інсталяції Sensitive Content як прикладу артоб'єкту з території воєнних дій.

Серед низки оригінальних творчих праць промовистим артоб'єктом є інсталяція Sensitive Content авторства тандему літератора Дарії Білої та дизайнера Софії Гупаловської. Автори також брали участь у 60-му Болонському ярмарку дитячої книги (Bologna Children's Book Fair), у форматі якого використали для іншої інсталяції дитячі малюнки на тему «Мамо, я бачу війну» [1].

Основна ідея аналізованої роботи – показати світу нищення української цивільної інфраструктури, зокрема книгозбірень, підступним ворогом, якому не притаманні жодні людські чесноти. Ця ж інсталяція, але з іншою назвою, – «Зруйнована бібліотека» вже була експонована на книжковому ярмарку в

Лондоні (London Book Fair) 18–20 квітня 2023 р. у форматі національного стенда, яким курував Український інститут книги. З цією ж назвою її демонстрували на Лейпцизькому книжковому ярмарку (Leipzig Book Fair) з 27 по 30 квітня цього ж року [8]. Упродовж 7 липня – 8 жовтня 2023 р. інсталяцію, щоправда, вже з назвою Sensitive Content, можна було оглянути у Державній бібліотеці Берліна, яка тут представлена за підтримки Посольства України у Німеччині. Назва цього просторового твору – «Чутливий вміст», – посилює той факт, що усі предмети виявлено і привезено із бібліотек Чернігівської області, куди потрапляли російські ракети, знищуючи цивільну інфраструктуру: Молодіжної бібліотеки та Міської бібліотеки імені Михайла Коцюбинського м. Чернігова, Наукової бібліотеки Чернігівської області імені Володимира Короленка, бібліотек у с. Шибене і с. Розважів.

Назву «Чутливий вміст» авторами було вжито з метою загострити увагу іноземного глядача на руйнуваннях українських осередків культури й просвітництва внаслідок фронтових боїв та проникнення ворожих ракет у глибокий тил. Назва спонукає оглянути просторову композицію зусібч, шукаючи що ж саме є чутливим у ній. Інсталяція представляє тумбу, книжкові полиці й шафку, стелаж, стіл, картотеку з шухлядками для бібліографічного каталогу, стільці та книги. Предмети безладно розкидані, деякі цілком перекинуті, начебто моментом раніше тут щось жахливе сталося. У глядача відчуття руйнації внаслідок вибуху ракет посилюється через меблі, які пошкоджені у деяких місцях (іл. 1).

Лл. 1. Біла Д., Гупаловська С. Sensitive Content : інсталяція. Державна бібліотека Берліна, 7 лип. – 8 жовт. 2023 р. Фото: Сергій Гаврилович.

Динамічна просторова композиція, яка натякає про хаос у бібліотеці, як інституції, де повинен панувати порядок, спокій та інтелектуальна праця, контрастує із білим кольором предметів. Усі артефакти, які забрано зі зруйнованих або напівзруйнованих приміщень бібліотек, що свідчить про агресивне варварство ворога, – пофарбовано у білий колір. Д. Біла та С. Гупаловська такий вжитий художній прийом вважають натяком про «заблюрення» реалій, як це притаманно соцмережам [5]. Відомо, що у стрічці новин жахливі фіксації катастроф з людськими жертвами приховують від емоційного і чутливого користувача мереж завдяки функції розмивання зображень. «Вибілені» артефакти «Чутливого вмісту» є спробою звернутися до іноземного глядача із закликом, що не варто йому заплющувати очі на

масштабну війну, яка триває поруч, навіть попри формальні умови політики винятково позитивних новин.

Окрім цього важливого заклику в інсталяції можна спостерегти й інші знаково-символічні маркери культури, які вивчає культурологія. Адже відомо, що культура є комплексом символічних систем, які зазвичай розуміють й інтерпретують представники суспільства залежно від їхніх психічних якостей, інтелектуальних можливостей та здобутого досвіду. Йдеться про те, що інсталяція *Sensitive Content* є не тільки буквальною експозицією артефактів війни, а й символічною репрезентацією своєрідного універсального і концентрованого осередку досягнень цивілізованого людства. Книгозбірня становить культурну інституцію, яка увібрала у себе найкращі винаходи – книги, що є результатом технологічного прогресу, лінгвістичних процесів, художнього оформлення. Знищення такого осередку засвідчує дикунство ворога. На прикладі «Чутливого вмісту» увиразнюється протиставлення менталітету українського та російського етносів.

Висновки. Результати культурологічного аналізу інсталяції *Sensitive Content* авторства Д. Білої та С. Гупаловської доводять, що представлена на експозиції просторова форма містить низку знаково-символічних маркерів культури. Серед них варто виокремити білу колористику інсталяції як алюзію цензури з «розмиванням» жахливих подій війни, до чого вдаються соцмережі, щоб чуттєво не травмувати споживача. Відбілювання реальних барв своєю чергою натякає про приховування фактів. Водночас цей художній прийом став закликом до повноцінного сприйняття правдивих новин. Понівечені предмети книгозбірень – артефакти, які промовисто свідчать про низький ступінь культурного розвитку агресора із підступними намірами. Саме тому проаналізований артоб'єкт з території воєнних дій є зрозумілим для відвідувачів європейських виставок.

Список використаних джерел

1. Болонський ярмарок дитячої книги 2023. *Український інститут книги*. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/mizhnarodna-diyalnist/bolonskiy-knizhkoviy-yarmarok-2023> (дата звернення: 30.04.2025).
2. Виставка «Мистецтво війни» відкриється 13 березня у Сеймасі Литви. *lrt.lt*. URL: <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/2509904/vistavka-mistetstvo-viini-vidkriiet-sia-13-bereznia-u-seimasi-litvi> (дата звернення: 30.04.2025).
3. «Війна: зворотна перспектива»: у Музеї війни відбулось відкриття виставкового проєкту. *Міністерства культури та стратегічних комунікацій*. URL: <https://mesc.gov.ua/news/vijna-zvorotna-perspektyva-u-muzeyi-vijny-vidbulos-vidkryttya-vystavkovogo-proyektu/> (дата звернення: 30.04.2025).
4. Гаврилович С. Актуальність репрезентації української художньої культури на міжнародних арт-івентах першої чверті ХХІ століття. *Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології*: Матеріали XV Веукр. науково-практ. конф., м. Київ, 19 жовт. 2023 р. Київ, 2023. С. 101–103.
5. Горlach П. Sensitive Content: у Берліні відкрили виставку, присвячену зруйнованим українським бібліотекам. *Суспільне Культура*. URL: <https://suspilne.media/culture/526203-sensitive-content-u-berlini-vidkrili-vistavku-prisvacenu-zrujnovanim-ukrainskim-bibliotekam/> (дата звернення: 30.04.2025).
6. Гранатова К. Музеї та виставки російсько-української війни: добірка державних і народних закладів. Де побачити знищену техніку окупантів і вшанувати загиблих. *Chas.News*. URL: <https://chas.news/current/muzei-ta-vistavki-rosiisko-ukrainskoi-viini-dobirka-derzhavnih-i-narodnih-zakladiv> (дата звернення: 30.04.2025).
7. У Берліні відкрили виставку українських митців про війну. *Інформаційне агентство АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/08/u-berlini-vidkryly-vystavku-ukrayinskyh-mytziv-pro-vijnu/> (дата звернення: 30.04.2025).

8. Український інститут книги на міжнародних книжкових ярмарках – 2023. *Український інститут книги*. URL: <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/ukra-nskiy-institut-knigi-na-mizhnarodnih-knizhkovih-yarmarkah-2023> (дата звернення: 30.04.2025).

Годенко-Наконечна Олена Петрівна

канд. мистецтвознавства, проф. кафедри ФП

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

panukrgallery@gmail.com

МИСТЕЦТВО ДНІПРОВСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ МІСТА ПОЧАТКУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Для України кінець ХХ століття збігається з початком нової доби в історії держави – періодом незалежності. Рубіж 1980-90-х років став своєрідною межею, яка надавала контраверсійних відтінків усім культурно-мистецьким процесам наступних десятиліть. На зміну старій ідеології радянського способу життя приходила нова система цінностей, пов'язана з утвердженням суверенітету та демократичних принципів.

За традицією українські митці гуртувалися навколо творчих спілок, зокрема Спілки художників, яка автоматично набула статусу національної, між тим довгий час зберігаючи застарілі методи роботи організації-монополіста в галузі образотворчого мистецтва. Паралельно з'являлися нові ініціативи – позаспілчанські, зокрема комерційні: виставки, незалежні творчі об'єднання та галереї. Наприклад, у колишньому Музеї комсомольської слави наприкінці 1980-х відбулась виставка-продаж альтернативного мистецтва; у 1989 р. виникло одне з перших об'єднань художників «Степ», засноване Володимиром